

АКАДЕМІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ НАУК
Київський університет інтелектуальної власності та права

ЗАГАЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО УКРАЇНИ: ПРОСТО І ЗРОЗУМІЛО

Навчальний посібник

За загальною редакцією В. Галуцька

Видавництво
«Юридика»
2026

УДК 342.9(477)(075.8)
3-14

Рецензенти:

Володимир Курило, доктор юридичних наук, професор;
Інна Підберезних, доктор юридичних наук, професор;
Наталія Новак, доктор юридичних наук, доцент

*Рекомендовано до друку загальними зборами
ГО «Академія адміністративно-правових наук»
(протокол № 2 від 11 грудня 2025 р.)*

*Рекомендовано до друку Вченою радою Київського університету
інтелектуальної власності та права
(протокол № 15 від 14 листопада 2025 р.)*

3-14 **Загальне** адміністративне право України: просто і зрозуміло :
навчальний посібник / за заг. ред. В. Галуцька. – Одеса : Видавництво
«Юридика», 2026. – 86 с.

ISBN 978-617-8804-06-0

У навчальному посібнику в доступній і короткій формі розкрито основні категорії загального адміністративного права України як основоположної галузі публічного права. Його інститути, принципи, джерела, суб'єкти та інструменти публічного адміністрування.

Посібник призначено для повторення освітніх компонентів, пов'язаних з адміністративно-правовими дисциплінами, здобувачами освіти за галузями знань D8 «Бізнес, адміністрування та право», K9 «Безпека і оборона», а також для науковців, викладачів, посадових осіб адміністративних, правоохоронних органів і юристів-практиків

УДК 342.9(477)(075.8)

© Колектив авторів, 2026

© Академія адміністративно-правових наук, 2026

ISBN 978-617-8804-06-0

© Київський університет інтелектуальної власності та права, 2026

Зміст

1. Національна та конституційна основа адміністративного права України	5
2. Мета адміністративного права України	6
3. Адміністративне право України як форма реалізації функцій виконавчої влади	7
4. Види публічного адміністрування	8
5. Інструменти реалізації виконавчої діяльності	10
6. Адміністративно-соціальна природа адміністративного органу	11
7. Поняття адміністративного органу	12
8. Філософсько-правова сутність публічного інтересу	13
9. Законодавче утвердження публічного інтересу	15
10. Сутність принципу верховенства права в адміністративному праві України	16
11. Верховенство права у тлумаченні Конституційного суду України	18
12. Складові верховенства права	19
14. Принципи належного врядування в адміністративному праві	21
15. Зміст окремих принципів належного врядування	23
16. Поняття та класифікація джерела адміністративного права	25
17. Закони, норми яких є основними джерелами адміністративного права України	27
18. Закони, в яких зосереджено загальні норми адміністративного права України	29
19. Підзаконні нормативно-правові акти	31
20. Класифікація підзаконних нормативно-правових актів	33
21. Ієрархічність підзаконних нормативно-правових актів у системі джерел адміністративного права України	34
22. Міжнародні джерела адміністративного права	36

23. Юридичні акти Європейського Союзу	38
24. М'яке право	41
25. Компетенція адміністративного органу	43
26. Мета та предмет відання адміністративного органу	45
27. Повноваження адміністративного органу	47
28. Адресат	49
29. Кабінет Міністрів України як вищий орган виконавчої влади	50
30. Міністерство	52
31. Інші центральні органи виконавчої влади	54
32. Територіальні громади	56
33. Адміністративний розсуд	58
34. Ухвалення (видання) підзаконних нормативно-правових актів	59
35. Ухвалення адміністративних актів	61
36. Здійснення фактичних дій	63
37. Укладення адміністративної угоди	65
38. Надання адміністративних послуг	67
39. План як інструмент публічного адміністрування	70
40. Контроль	72
41. Засоби адміністративного примусу	73
42. Адміністративно-запобіжні заходи	75
43. Заходи адміністративного припинення	76
44. Заходи адміністративного припинення спеціального призначення	78
45. Адміністративні стягнення	81
46. Адміністративно-правовий режим	82
47. Правовий режим воєнного стану	84
48. Електронне врядування	86

*Україна має європейське цивілізаційне коріння,
яке зумовлює її самостійний державний розвиток,
і це коріння є основою національної ідентичності*

Левко Лук'яненко

1. НАЦІОНАЛЬНА ТА КОНСТИТУЦІЙНА ОСНОВА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їхні гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3 Конституції України).

Тільки незалежна, демократична, правова держава – Україна – може забезпечити громадянам України зазначені вище високі цінності.

Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України (ст. 65 Конституції України)

У разі ухиляння від цього громадяни України приречені бути репресованими, знищеними в примусових м'ясних штурмах і голодоморах, як це вже робили москалі, коли тимчасово окупували українські землі.

Сучасне адміністративне право України спрямоване на забезпечення прав і свобод громадян, зміцнення обороноздатності, підтримання правопорядку й гарантування національної безпеки держави.

За своєю сутністю адміністративне право охороняє національні інтереси України, які мають найвищу цінність для Українського народу. Натомість поза межами власної незалежної, демократичної й правової держави народ приречений на страждання та зникнення як нація.

2. МЕТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Адміністративне право виникло на межі XVIII–XIX століть у Франції як об'єктивна реакція на практичне утвердження принципу розподілу влад. Із часом воно поширилося майже на всі держави романо-германської правової сім'ї (включно з Україною) та більшість країн англосаксонського права.

Метою адміністративного права є врегулювання суспільних відносин між адміністративними органами та приватними особами.

Приклад: Закон України «Про адміністративну процедуру» врегулює відносини органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, інших суб'єктів, які відповідно до закону уповноважені здійснювати функції публічної адміністрації, з фізичними та юридичними особами щодо розгляду й вирішення адміністративних справ через ухвалення та виконання адміністративних актів¹.

Сучасне адміністративне право є невід'ємною складовою публічного права й одночасно методологічною основою для всіх галузей публічного права. Воно визначає правові засади діяльності адміністративних органів у процесі публічного адміністрування, умови правомірності здійснення адміністративно-правових заходів.

¹ У зазначеному навчальному посібнику автори використали категорійне визначення «адміністративний орган», подане в Законі України «Про адміністративну процедуру», не лише у функційному значенні для цілей названого Закону, а й інституційно – за аналогією закону – для лаконічного позначення всіх публічних суб'єктів, які наділені законодавчо визначеною компетенцією здійснювати функції виконавчої влади в Україні.

3. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО УКРАЇНИ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Згідно із засадами розподілу державної влади і конституційних норм публічна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову гілки.

Зовнішні форми реалізації функцій:

Гілка влади		Функція
Для законодавчої влади	–	Законотворчість
Для виконавчої влади	–	Публічне адміністрування
Для судової влади	–	Правосуддя

В адміністративному праві виділяється виконавча влада, яка реалізує свої функції на основі норм адміністративного права.

Публічне адміністрування характеризується:

- зовнішнім виразом реалізації функцій виконавчої влади;
- адміністративною діяльністю публічної адміністрації;
- здійсненням виключно з метою задоволення **публічного інтересу** – не приватного, не корпоративного, не відомчого.

Публічне адміністрування відмежовується від:

- ✓ законодавчої діяльності;
- ✓ здійснення правосуддя та досудового розслідування;
- ✓ політичної діяльності.

4. ВИДИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

ВИДАННЯ ПІДЗАКОННИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Адміністративні органи – суб'єкти підзаконної правотворчості – на основі законів, через їх уточнення та деталізацію видають вторинні норми права загального характеру до моменту їх правозастосування.

Підзаконний нормативно-правовий акт – це акт, ухвалений (виданий) суб'єктом правотворчої діяльності на основі та на виконання Конституції України, законів, чинних міжнародних угод України та спрямований на їх реалізацію (Закон України «Про правотворчу діяльність»)

Приклад: Кабінет Міністрів України з виконання Закону «Про дорожній рух» видав підзаконний нормативно-правовий акт, яким затвердив Правила дорожнього руху, в яких уточнено та деталізовано норми названого Закону до моменту їх правозастосування.

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ

Адміністративні органи зобов'язанні якнайповніше задовольняти права, свободи й законні інтереси осіб через здійснення публічно-сервісної діяльності, що найбільш часто реалізується за нормами Закону України «Про адміністративні послуги».

Адміністративна послуга – це результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або здійснення обов'язків такої особи відповідно до закону.

ВИКОНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

Адміністративні органи безпосередньо забезпечують правозастосування. Виконавча діяльність полягає в реагуванні на конкретні юридичні факти реальної дійсності та основі реалізації норм адміністративного права. Це здійснюється через підготовку й ухвалення

адміністративних актів, фактичні дії та застосування інших інструментів публічного адміністрування. Така діяльність є різноманітною і становить найбільший за обсягом вид публічного адміністрування.

Також публічне адміністрування поділяється:

За спрямуванням владного впливу – на зовнішню та внутрішню організаційну діяльність адміністративних органів.

За юридичними наслідками – на втручальне (несприятливе), сприяльне та забезпечувальне публічне адміністрування.

5. ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИКОНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виконавча діяльність здійснюється адміністративними органами через використання інструментів публічного адміністрування на основі реалізації норм адміністративного права:

Базовими (первинними) інструментами публічного адміністрування є:

1. Адміністративний акт.
2. Фактична дія.
3. Адміністративна угода.

Комплексними інструментами публічного адміністрування є:

1. План.
2. Контроль (нагляд).
3. Засоби переконання на заохочення.
4. Адміністративний примус – адміністративно-попереджувальні та адміністративно запобіжні заходи.
5. Адміністративна відповідальність (адміністративні санкції).
6. Адміністративно-правові режими.
7. Електронне врядування.

6. АДМІНІСТРАТИВНО-СОЦІАЛЬНА ПРИРОДА АДМІНІСТРАТИВНОГО ОРГАНУ

Публічна влада є основною ознакою держави, що діє на професійній основі. Вона забезпечує виконання функцій, передбачених суспільною угодою, згідно з якою громадяни делегують свої повноваження представницьким органам, а ті у свою чергу формують виконавчі структури. Такий поділ влади є гарантією народного суверенітету. Проте на практиці спостерігається певні відхилення, коли посадові особи адміністративних органів зловживають владними повноваженнями, переслідуючи особисті або відомчі інтереси.

У демократичних державах боротьба зі зловживаннями публічної влади здійснюється через регулярні вибори, законодавчі обмеження строків перебування на посаді, функціонування незалежних судів, медіа та інших суб'єктів громадського суспільства. У теоретичному вимірі ідеальним способом уникнення зловживань є домінування цивільного права, де взаємини між суб'єктами врегульовуються без втручання адміністративних органів.

Проте в реальних умовах, коли в суспільстві немає достатнього рівня правової культури або коли є об'єктивна потреба врегулювання важливих публічних процесів, держава (суспільство) зобов'язана створювати **адміністративні органи**. Вони стають посередниками між адресатами щодо безпосереднього правозастосування адміністративного законодавства. Саме через існування таких органів формується адміністративне право як самостійна галузь.

У французькому адміністративному праві для позначення цього явища вживається їх конституційний термін «адміністрація». В Україні в Законі «Про адміністративну процедуру» використовується категорія «адміністративний орган». У науковій літературі термін «публічна адміністрація» зберігає статус усталеного теоретичного поняття, що відображає інституціональні характеристики виконавчої влади.

7. ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ОРГАНУ

Згідно із Законом України «Про адміністративну процедуру»

Адміністративний орган – це:

- ✓ орган виконавчої влади;
- ✓ орган влади Автономної Республіки Крим;
- ✓ орган місцевого самоврядування;
- ✓ їх посадова особа;
- ✓ інший суб'єкт, який відповідно до закону уповноважений здійснювати функції публічної адміністрації.

Створення нового адміністративного органу не є питанням доцільності, а є суспільно-правовою потребою. Обґрунтованість його створення визначається не потенційною користю його майбутньої діяльності.

Мова має йти про об'єктивну потребу нової структури виконавчої влади, коли відсутність нового адміністративного органу призводить до порушення прав і свобод громадян, юридичних осіб або породжує реальні ризики дестабілізації національній безпеці України.

Важливо, що в адміністративному судочинстві використовується категорія «**суб'єкт владних повноважень**» – орган державної влади (зокрема без статусу юридичної особи), орган місцевого самоврядування, орган військового управління, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт під час здійснення ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, зокрема на виконання делегованих повноважень, або надання адміністративних послуг.

Отже, кожний адміністративний орган під час вирішення публічно-правової суперечки в системі адміністративного судочинства буде вважатися суб'єктом владних повноважень. Проте не кожен суб'єкт владних повноважень був адміністративним органом.

8. ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА СУТНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО ІНТЕРЕСУ

Публічний інтерес, який забезпечують адміністративні органи, є невід'ємним чинником адміністративного права. Він є одним із найбільш складних для розуміння в адміністративному праві, адже:

- *по-перше*, сутність публічно-правових відносин об'єктивно описується юридичною природою адміністративного права та суб'єктивно закріплюється суб'єктами правотворчості в нормах адміністративного права;

- *по-друге*, публічний інтерес є певним поєднанням приватних інтересів, коли їх множина на певному етапі, за законом діалектики взаємного переходу кількості в якість, переростає в публічний інтерес;

- *по-третє*, у загальному розумінні публічний інтерес означає благо людської спільноти, населення, народу, держава тощо.

Межу між приватним і публічним інтересами важко описати просто й за допомогою одного критерію. Однак є незаперечним, що змістом адміністративно-правових відносин між адміністративними органами та адресантами є виключно *публічний інтерес*.

Проте, що саме публічна влада визнає як публічний інтерес, залежить від рівня її правової культури. І те, у чому публічна влада бачить загальне благо, може насправді не відповідати інтересам значної частини населення. Утім у будь-якому разі вимоги адміністративних органів, які висуваються до адресатів, мають на меті досягнення публічного інтересу.

Із погляду формальної догматики, зміст публічного інтересу пов'язаний із суб'єктивною волею суб'єкта правотворчості, закріпленою в нормах адміністративного права.

Захист приватного інтересу відбувається за ініціативи самого суб'єкта через подання цивільного позову. *Захист публічного інтересу* – за ініціативи або безпосередньо здійснюється адміністративним органом.

Загалом публічний інтерес можна описати:

- *негативно* – як відмежування його від приватного, відомчого, корпоративного;
- *за сутністю* – як об'єктивну цінність усього суспільства;
- *за змістом* – як визначені суб'єктами правозастосування в нормах права цінності (інтереси), обов'язок забезпечувати які покладено на адміністративні органи.

9. ЗАКОНОДАВЧЕ УТВЕРДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ІНТЕРЕСУ

Законодавець є лаконічним: у Законі України «Про адміністративну процедуру» він виписав, що *публічний інтерес – це інтерес держави, суспільства, територіальної громади, а також важливі для великої кількості осіб інтереси та потреби.*

Підтримуючи загалом чинне законодавче визначення категорії «публічний інтерес», слід зазначити, що його первинне ототожнення з «інтересом держави» не є бездоганним. Як наголошував В. Авер'янов, адміністративне право України зорієнтоване не на потреби державного апарату, а на максимально ефективну реалізацію та захист прав і законних інтересів людини. Історично ж адміністративне право в Україні тривалий час обслуговувало відомчі інтереси чиновництва під прикриттям державних потреб.

Сучасні чиновники вже не такі самовпевнені у своїй безкарності. Незалежні антикорупційні органи, дієвий інститут журналістських розслідувань та суб'єкти громадянського суспільства не дають можливості розвинути їм свої негативні властивості. Проте одну з головних засад минулої епохи – служіння не публічному, а відомчому інтересу під гаслами забезпечення державного – значна частина сучасних чиновників продовжує сповідувати.

Виходячи з аксіоми, що правник може критикувати норми законодавства, проте не може їх ігнорувати, підкреслюємо, що:

Публічний інтерес – це інтерес держави, суспільства, територіальної громади, а також важливі для великої кількості осіб інтереси та потреби.

*Закон і право не тотожні.
Закон, який порушує права людини, є неправовим,
а його виконання – карним.
Валентин Галуцько*

10. СУТНІСТЬ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Принцип верховенства права є фундаментальним принципом права та правової держави. Він закріплений у ст. 8 Конституції України. Його дія поширюється на всю публічну владу, зокрема адміністративні органи, а також громадян та юридичних осіб, а також на всі сфери правової діяльності – правотворчість, правозастосування та правоохоронну діяльність. Водночас принцип верховенства права є юридично обов'язковою нормою найвищого рівня.

Особливостями принципу верховенства права в адміністративному праві є те, що:

- ✓ найвищою цінністю є людина, її права і свободи, її ж інші цінності, зокрема держава й закон, є вторинними;
- ✓ законодавство і право не тотожні, нормативно-правовий акт, який порушує права і свободи людини, є неправовим, не підлягає виконанню, більше того – його виконання є карним. Законодавство, що відповідає теорії природного права, підлягає беззаперечному виконанню;
- ✓ принцип верховенства права визначає зміст і спрямованість діяльності держави, зокрема адміністративних органів та адміністративного суду.

Верховенство права в адміністративному праві характеризується такими рисами:

- є запобіжником для приватних осіб від порушень із боку адміністративних органів;

- передбачає рівність громадян і всіх однорідних суб'єктів адміністративного права перед законом;

- означає, що права та свободи людини не є наслідком дарованих державою в нормативно-правових актах гарантій. А навпаки – джерела адміністративного права є наслідком природних прав людини і громадянина.

Лише доктрина природного права є джерелом розуміння того, що права людини й основоположні свободи не надані державою громадянам у вигляді створених нею норм права – це природні права, що властиві людині від природи та належать їй як творінню Природи (Бога), і тому вони є невідчужуваними.

11. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА У ТЛУМАЧЕННІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Верховенство права – це панування права в суспільстві. Воно вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема в закони, які за своїм змістом мають бути наповнені ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо.

Одним із проявів верховенства права є те, що воно не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема: **норми моралі, традиції та звичаї**.

Ці регулятори легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем. Ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості.

Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, зокрема щодо обмеження свободи і рівності особи.

Елементами верховенства права є засади:

- рівності;
- справедливості;
- правової визначеності;
- ясності й недвозначності правової норми.

Справедливість – одна з основних засад права, що є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин. Вона розглядається як властивість права, що виражена:

- 1) у рівному юридичному масштабі поведінки;
- 2) у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню.

Верховенство права передбачає судовий контроль над втручанням у право кожної людини.

Із принципів рівності та справедливості походить вимога правової визначеності, ясності й недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці й немичуче призводить до сваволя.

12. СКЛАДОВІ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Принцип законності (зв'язаності адміністративного органу законом) в адміністративному праві є головною складовою принципу верховенства права. Ідея верховенства правового закону – фундаментальна складова правової держави, підґрунтя її існування, діяльності її публічного апарату. Це означає зобов'язання адміністративних органів дотримуватися законодавства України та здійснювати свої повноваження виключно відповідно до другої формули правового регулювання *«заборонено все крім того, що прямо дозволено законом»*.

Адміністративні органи мають діяти виключно в межах законодавства України без можливості виходу за межі формально встановленої компетенції, за винятком безпосереднього й невідкладного захисту (рятування) життя і здоров'я людей.

Принцип справедливості в адміністративному праві спрямований на забезпечення:

1) *рівності* всіх однорідних суб'єктів адміністративного права перед законодавством і базується на двох основних шляхах досягнення: а) забезпечення рівних можливостей; б) забезпечення рівних результатів;

2) *пропорційності* при застосованих засобів несприятливого характеру, зокрема при застосуванні адміністративної відповідальності та спеціальної дисциплінарної відповідальності щодо службових осіб.

Принцип визначеності визначає засади, що обмеження прав людини і втілення цих обмежень на практиці припустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм. Обмеження мають базуватися на критеріях, які дадуть змогу відокремлювати правомірну поведінку від протиправної; передбачати юридичні наслідки своєї поведінки.

Принцип недискримінації означає, що всі права гарантуються кожній людині без будь-якого винятку чи обмеження з причин інвалідності, сексуальної орієнтації або за іншими ознаками.

Доступ до правосуддя гарантує кожному право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, установленим законом, який вирішить правову суперечку щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього обвинувачення (*Конвенція захисту прав та основоположних свобод Ради Європи*).

*Посадова особа адміністративного органу
має ухвалювати хороші рішення,
відстоювати їх і нести за них відповідальність!*
Валентин Галуцько

14. ПРИНЦИПИ НАЛЕЖНОГО ВРЯДУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ

Принципи належного врядування встановлюють стандарти, що стимулюють посадових осіб адміністративних органів на забезпечення прав, свобод та інтересів приватних осіб і публічного інтересу держави. Їх формальна легалізація здійснюється на різному рівні норм адміністративного права – від конституційних до окремих підзаконних нормативно-правових актів і судових прецедентів.

Для прикладу, судова практика Європейського суду з прав людини дає можливість узагальнити засади належного врядування, які мають визнаватися та виконуватися всіма державами-членами Ради Європи.

Зокрема це:

- принцип адміністрування через закон;
- принцип пропорційності;
- принцип юридичної визначеності;
- принцип захисту законних очікувань;
- принцип недопущення дискримінації;
- право на слухання в ході адміністративних процедур щодо ухвалення рішень;
- справедливі умови доступу до суду;
- принцип позадоговірної відповідальності адміністративних органів.

Принципи належного врядування – це не просто засадничі ідеї, засновані на чийсь добрій волі. Вони мають реально виконуватися на всіх рівнях публічного адміністрування, дієво захищатися від порушень незалежними органами публічного і громадського

контролю, системою адміністративної юстиції та парламентським контролем.

Значення принципів належного врядування для регулювання адміністративних правовідносин полягає в тому, що вони встановлюють хороші стандарти публічного адміністрування, які стимулюють адміністративні органи створювати для громадян комфортні умови для життя, праці й відпочинку, а для бізнесу – рівні умови для заснування та розвитку. У результаті має бути забезпечено стан, коли корупція буде мінімізована, права й свободи меншості – захищені, а найбільш незахищені верстви населення отримують належний захист.

15. ЗМІСТ ОКРЕМИХ ПРИНЦИПІВ НАЛЕЖНОГО ВРЯДУВАННЯ

Принцип забезпечення участі в ухваленні рішень полягає в тому, що має діяти консенсусна модель культури публічного адміністрування, яка передбачає існування згоди між громадянами з приводу процедур ухвалення публічних рішень, а також стосовно головних проблем, які постають перед суспільством, громадою, і засобів їх вирішення.

Принципи відкритості й прозорості діяльності адміністративних органів:

Відкритість влади поєднує три головні елементи: 1) прозорість (transparency); 2) перебування під публічним контролем; 3) доступність (accessibility) кожному, у будь-який час, всюди; 4) чутливість до нових ідей і вимог, готовність швидко реагувати (responsiveness).

Прозорість в розумінні Модельного кодексу Ради Європи 2007 р. полягає в тому, що адміністративні органи зобов'язані забезпечувати інформування приватних осіб про вжиті заходи та ухвалені рішення, включаючи публікування офіційних документів і доступ приватних осіб до них.

Принцип добросовісної поведінки посадових осіб адміністративних органів є головними засадами службового права, які визначають спрямованість дій посадових осіб на захист публічних інтересів, неупереджене ухвалення рішень і дотримання високих етичних стандартів.

Принцип етичної поведінки посадових осіб адміністративних органів полягає в їх гідній поведінці. Вони мають бути ввічливими, доброзичливими та культурними у стосунках із громадянами, колегами й підлеглими, уникати конфлікту інтересів, забезпечувати неупередженість і політичну нейтральність.

Принцип ефективності діяльності адміністративних органів постає критерієм якості їх практичної адміністративної діяльності. Це ступінь відповідності між наявними запитами суспільства та вищого за рангом керівництва до практично досягнутих результатів публічного адміністрування.

Принцип поваги до прав людини та культурної різноманітності передбачає таку засаду, що основними напрямками діяльності адміністративних органів є пріоритет забезпечення прав і свобод людини та поваги до всіх культур, що передбачає охорону й підтримку розмаїття форм культурного самовираження.

16. ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Джерела адміністративного права – це засоби зовнішнього оформлення адміністративно-правових норм, які засвідчують їх загальнообов'язковість. Це засоби, форми вираження й закріплення публічної волі українського народу та держави.

Класифікація джерела адміністративного права за ієрархічним статусом:

1. Конституція України, норми якої мають найвищу юридичну силу щодо всіх інших джерел адміністративного права.

2. Міжнародні угоди, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України та які є складовою частиною національного законодавства України, будучи самостійним джерелом адміністративного права.

3. Закони України.

4. Підзаконні нормативно-правові акти адміністративних органів, які є суб'єктами підзаконної правотворчості.

5. Акти м'якої дії у формі рішень (рекомендацій, висновків, керівних принципів, резолюцій Ради Європи, Європейського Союзу, Організації Об'єднаних Націй), які розглядаються як допоміжне джерело адміністративного права, що хоча й не мають обов'язкової юридичної сили, проте здійснюють регулятивний вплив на публічне адміністрування через формування стандартів належної адміністративної діяльності, орієнтирів тлумачення нормативно-правових актів і практики їх застосування.

6. Рішення судових органів (практика Європейського суду з прав людини, рішення Конституційного суду України, типові і зразкові рішення касаційного адміністративного суду та висновки Верховного Суду із застосування норм права).

У межах правової системи України джерела адміністративного права розташовані за принципом ієрархічної підпорядкованості й утворюють цілісну систему. Їхня *вертикальна структура*

будується таким чином, що розпорядження нижніх джерел права видаються на основі вищих джерел. Чітка підпорядкованість джерел адміністративного права законодавчо закріплена, забезпечена за допомогою юридичних механізмів і має важливе соціально-політичне значення. Єдність системи цих джерел означає єдність вираженої в законі верховної волі Українського народу.

17. ЗАКОНИ, НОРМИ ЯКИХ Є ОСНОВНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

У системі норм адміністративного права немає одного основного джерела, як наприклад у кримінальному праві. В умовах сьогодення основні норми адміністративного права зосереджені в шести законах України.

1. Закон України від 13 грудня 2022 року № 2849-IX «Про адміністративну процедуру» описує прості й зрозумілі правила поведінки адміністративних органів щодо фізичних і юридичних осіб. Фактично це «кодекс» для адміністративних органів, що визначає порядок і процедури, які застосовуються для розгляду та вирішення адміністративних справ, що виникають у сфері публічного адміністрування.

2. Закон України від 6 вересня 2012 року № 5203-VI «Про адміністративні послуги», який визначає правові засади реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері надання адміністративних послуг. Він регулює відносини між адміністративними органами та суб'єктами звернення. Це стосується отримання адміністративних послуг, що включає видання дозволів, ліцензій, сертифікатів, реєстрацію та інші види дій з боку держави.

3. Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-IX «Про правотворчу діяльність» в аспектах підзаконної правотворчості (розпорядчої діяльності) визначає правові та організаційні засади видання підзаконних нормативно-правових актів.

4. Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII «Про запобігання корупції» відіграє вирішальну роль у нормах адміністративного права, які забезпечують формування та функціонування системи запобігання корупції в Україні. Цей Закон закріплює правові

та організаційні основи для ефективного попередження корупційних правопорушень й правопорушень, пов'язаних із корупцією, зменшення ризиків корупційних дій посадових осіб адміністративних органів, а також для усунення їхніх наслідків.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Його завданням є забезпечення охорони прав і свобод громадян, власності, конституційного устрою України, а також захисту прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій. Кодекс спрямовано на підтримання встановленого правопорядку та зміцнення законності в державі. Він визначає засади, матеріальні та процедурні норми притягнення фізичних осіб до адміністративної відповідальності.

6. Кодекс адміністративного судочинства України насамперед є джерелом адміністративного судочинства та має своїм призначенням визначення юрисдикції та повноваження адміністративних судів, установлення порядку здійснення судочинства в адміністративних судах. Одночасно за нормами КАСУ змушені повірити свою діяльність адміністративні органи, рішення яких оскаржуються в системі адміністративних судів.

Зазначені вище закони отримують назву «основні джерела адміністративного права» через те, що їх норми використовуються для врегулювання адміністративно-правових відносин практично в усіх галузях суспільного життя.

Із погляду галузевої інкорпорації, **систему норм законів України** («Про адміністративні послуги»; «Про адміністративну процедуру», «Про правотворчу діяльність» в аспектах норм підзаконної правотворчості (розпорядчої діяльності), «Про запобігання корупції», Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кодекс адміністративного судочинства України) можна об'єднати під доктринальною назвою «**АДМІНІСТРАТИВНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ**».

18. ЗАКОНИ, В ЯКИХ ЗОСЕРЕДЖЕНО ЗАГАЛЬНІ НОРМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Поряд з основними джерелами адміністративного права існують **загальні джерела адміністративного права** – закони України, які використовуються при врегулюванні правовідносин у більшості галузей суспільного життя. Зокрема це:

Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII **«Про Кабінет Міністрів України»;**

Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI **«Про центральні органи виконавчої влади»;**

Закон України від 21 травня 1997 року № 280 **«Про місцеве самоврядування в Україні»;**

Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII **«Про державну службу»;**

Закон України від 7 червня 2001 року № 2493-III **«Про службу в органах місцевого самоврядування»;**

Закон України від 5 квітня 2007 року № 877-V **«Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»;**

Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII **«Про правовий режим воєнного стану».**

Цей перелік загальних джерел адміністративного права у формі законів не є повним. Він може бути доповнений суб'єктивно або об'єктивно – після утвердження нових законів України, які будуть урегульовувати адміністративно-правові відносини в багатьох сферах суспільного життя.

Закони України формують основні загальні, особливі та спеціальні джерела адміністративного права. Норми перших використовуються для всіх, других – для врегулювання більшості адміністративно-правових відносин. Особливі використовуються в таких підгалузях

адміністративного права, як службове та адміністративно-деліктне право. Закони, що містять спеціальні джерела адміністративного права, використовуються для публічного адміністрування певних сфер (секторів) суспільного життя.

*У найзагальнішому значенні
адміністративне право охоплює усі норми,
що регулюють функціонування адміністрації!
П'єр Дельвольве*

19. ПІДЗАКОННІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ

У межах романо-германської правової сім'ї, до якої належить Україна, у галузі адміністративного права, як правило, безпосередньо здійснюється правозастосування не норм законів, а підзаконних нормативно-правових актів, ухвалених на їх основі. Це так звана регламентна діяльність адміністративних органів, які є суб'єктами підзаконної правотворчості.

Згідно з нормами Закону України «Про правотворчу діяльність» підзаконний нормативно-правовий акт – це акт, ухвалений (видааний) суб'єктом правотворчої діяльності на основі та на виконання Конституції України, законів, чинних міжнародних угод України та спрямований на їх реалізацію.

Підзаконні нормативно-правові акти мають відповідати Конституції України, законам, чинним міжнародним угодам України, підзаконним нормативно-правовим актам вищої юридичної сили та узгоджуватися між собою.

Підзаконний нормативно-правовий акт ухвалюється (видається) у визначеній та (або) законом формі. Визначення Конституцією України та (або) законом форми підзаконного нормативно-правового акта не є делегуванням законодавчих повноважень щодо кола суспільних відносин, що може регулюватися виключно законом.

Вторинність підзаконних нормативно-правових актів не означає їхню необов'язковість до виконання. Вони є обов'язковими до виконання, поки не будуть оскаржені системи адміністративного

судочинства, або якщо не будуть прямо порушувати право на життя і здоров'я громадян, передбачене конституцією, законами України або гуманітарним природні правом.

Треба, підкреслити, що підзаконні нормативно-правові акти **не повинні самостійно врегульовувати суспільні відносини.** Вони мають видаються на основі та на виконання Конституції України, законів, чинних міжнародних угод України та спрямовані на їх реалізацію.

20. КЛАСИФІКАЦІЯ ПІДЗАКОННИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

За основними суб'єктами видання:

- *укази* (нормативно-правові) Президента та *постанови* Кабінету Міністрів України;
- *накази* (нормативно-правові) міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;
- *розпорядження* голів обласних, районних державних адміністрацій нормативного характеру;
- *рішення* (нормативно-правові), нормативні ухвали, звернення органів місцевого самоврядування;
- *накази* (нормативно-правові), інструкції адміністрацій підприємств, установ, організацій.

За юридичною силою:

- *загальні* (для прикладу – постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 р. № 151 «Про затвердження Технічного регламенту безпечності іграшок»);
- *відомчі* (для прикладу – наказ Міністерства фінансів України від 29 вересня 2011 р. № 1217 «Про затвердження Кодексу етики працівників підрозділу внутрішнього аудиту»);
- *місцеві* (для прикладу – рішення Київської міської ради від 5 жовтня 2023 р. № 7124/7165 «Про затвердження Порядку проведення в місті Києві електронних консультацій з громадськістю та вивчення громадської думки в електронній формі щодо формування та реалізації питань місцевого значення»).

21. ІЄРАРХІЧНІСТЬ ПІДЗАКОННИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТІВ У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Розглянемо це на прикладі забезпечення безпеки дорожнього руху Національною поліцією України:

<p>Закон України «Про дорожній рух» регулює суспільні відносини, пов'язані з організацією та забезпеченням безпеки дорожнього руху</p>	
<p><i>Для уточнення та деталізації вищезазначеного Закону видано постанову Кабінету Міністрів України від 10.10.2001 р. № 1306, яка затвердила</i> ПРАВИЛА ДОРОЖНЬОГО РУХУ <i>Тобто це приклад, як на рівні Уряду України затверджено матеріальні норми адміністративного права підзаконного характеру.</i></p>	
<p>Інструкція з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі</p> <p>Розроблена на нормах КУпАП законів України «Про дорожній рух» «Про Національну поліцію», а також постанов Кабінету Міністрів України <i>Затверджена наказом МВС України від 7.11.2015 р. № 1395 та зареєстрована в МЮ 10.11.2015 р. за № 1408/27853.</i></p>	<p>Інструкція з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі</p> <p><i>Затверджена наказом МВС України від 13.01. 2020 р. № 13, зареєстрована в МЮ України 3.02.2020 р. за № 113/34396.</i> Визначає порядок дій працівників поліції під час фіксації адміністративних правопорушень. Визначає процедуру їх взаємодії з громадянами у випадках автоматичної фіксації порушень.</p>
<p><i>Це приклад, як на рівні центрального органу виконавчої влади затверджені процедурні аспекти діяльності адміністративних органів у формах: «процедур»; «порядку дій»; «алгоритму діяльності» та ін.</i></p>	

Отже, система ієрархічності підзаконних нормативно-правовий актів має, як правило, дворівневий рівень:

1) закони, що містять спеціальні норми адміністративного права, які в *постановах Кабінету Міністрів України* деталізуються

як матеріальні вторинні норми адміністративного права у формах «правил», «порядків», «регламентів»;

2) *накази центральних органів виконавчої влади*, що затверджують **процедурні аспекти** діяльності адміністративних органів у формах «процедур»; «порядку дій»; «алгоритму діяльності» тощо.

22. МІЖНАРОДНІ ДЖЕРЕЛА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Відповідно до Закону України «Про міжнародні договори України» такі угоди укладаються Президентом України або за його дорученням – від імені України; Кабінетом Міністрів України або за його дорученням – від імені уряду України; міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, державними органами – від імені міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних органів.

В Україні сьогодні діє чимало *міжнародних угод*, норми яких мають застосовуватися під час регулювання адміністративно-правових відносин. Для прикладу:

- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р.;
- Європейська конвенція про видання правопорушників від 13 грудня 1957 р.;
- Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 9 травня 1992 р.

Відповідно до Конституції України чинні міжнародні угоди, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. На підставі Закону України «Про міжнародні договори України» такі міжнародні угоди застосовуються в порядку, передбаченому для норм національного законодавства.

Якщо міжнародною угодою України, що набрала чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, **то застосовуються положення міжнародної угоди.**

Міжнародні угоди постають як форма визнання й встановлення взаємних міжнародних прав та обов'язків переважно для суб'єктів, які беруть у них участь.

23. ЮРИДИЧНІ АКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Україна як кандидат у члени ЄС узяла на себе зобов'язання привести власні закони та інші нормативні акти відповідно до законодавства ЄС. Правотворча та певна правозастосовна діяльність, яку здійснюють у сферах, що становлять предмет правового регулювання адміністративного права, ґрунтуються на вимогах і положеннях правових актів ЄС. Право ЄС має два рівні – первинне (ієрархічно вище) та вторинне (похідне).

До первинних джерел права ЄС належать:

- *установчі угоди:*
 - Конвенція про деякі інститути, спільні для європейських співтовариств (1957);
 - Акт Ради про прямі вибори до Європейського Парламенту (1976);
 - Єдиний Європейський Акт (1986);
 - Маастрихтська угода про Європейський Союз (1992) з відповідними протоколами і деклараціями;
 - Амстердамська угода про Європейський Союз з відповідними протоколами і деклараціями (1997);
 - Ніццька угода 2001 р.;
 - конвенції між державами-членами.

До вторинних джерел права належать нормативно-правові акти інституцій Співтовариства:

- **РЕГЛАМЕНТИ** – нормативно-правові акти загального характеру. Вони є обов'язковими в усіх своїх елементах для всіх суб'єктів права ЄС і є актами прямої дії для країн-учасниць ЄС, тобто підлягають застосуванню владою та судовими органами всіх держав-членів незалежно від того, чи виступала певна держава за їх ухвалення. Усі регламенти підлягають обов'язковій публікації в офіційному

органі Європейського Союзу – Journal official – і набирають чинності, якщо інше не встановлено в самому акті, на 20-й день після опублікування.

Приклад: Регламент (ЄС) № 853/2004 Європейського Парламенту й Ради від 29 квітня 2004 р., що встановлює спеціальні гігієнічні правила для харчових продуктів тваринного походження; Регламент Комісії (Євроатом) № 944/89 від 12 квітня 1989 р., яким установлюються максимально допустимі рівні радіоактивного зараження другорядних продуктів харчування після ядерної аварії чи будь-якого іншого випадку радіологічного надзвичайного стану;

• **ДИРЕКТИВИ**, головна відмінність яких від регламентів полягає в тому, що в директиві зазвичай вказуються мета й результати, які мають бути досягнуті, однак національній владі надається право самій визначати, в якій формі чи за допомогою яких процедур і механізмів ця мета може бути досягнута.

Приклади:

Директива Ради (ЄС) 2020/1151 від 29 липня 2020 року про внесення змін до Директиви 92/83/ЄС про гармонізацію структур акцизних податків на спирт та алкогольні напої;

Директива Ради від 21 грудня 1989 р. про координацію законів, підзаконних актів та адміністративних положень про застосування процедур перевірки надання контрактів на державні поставки та виконання державних робіт (89/665/ЄЕС);

Принагідно юридичні акти Європейського Союзу сьогодні є юридичною основою для правотворчої діяльності. Що стосується сфери правозастосування, то вони лише в окремих секторах є нормами прямої дії для адміністративних органів України.

Приклад: згідно з Регламентом Ради (ЄС) № 539/2001, який містить перелік третіх країн, громадяни яких мусять мати візу для перетину зовнішніх кордонів держав-членів, а також тих країн, громадяни яких звільнені від цієї вимоги, встановлено, що Україна виконала всі критерії, визначені у Плані дій щодо візової лібералізації, представленому українському уряду. Отже, Україна відповідає належним критеріям для звільнення її громадян від візового режиму в поїздках до території держав-членів за умови, що ці громадяни

мають біометричні паспорти, видані Україною відповідно до стандартів Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО).

У повному обсязі вони стануть обов'язковими для України після входження України до складу Європейського Союзу. Так, за досить короткий час Україна вже ухвалила майже сотню євроінтеграційних законів.

24. М'ЯКЕ ПРАВО

Україна, беручи активну участь у міжнародній та європейській співпраці, будучи членом Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи, а також з огляду на євроінтеграційні наміри має враховувати також **юридичні акти «м'якого права»** – інституційні, рекомендаційні норми, що містяться у відповідних джерелах – документах міжнародних міжурядових організацій. Такі норми виконують важливу допоміжну роль у становленні або визначенні правничої думки, підготовці й розробленні договірних міжнародних правових норм, а також внутрішньодержавних юридичних актів. Вони мають відповідну юридичну силу, незважаючи на свій рекомендаційний характер.

Визначальною у формуванні норм «м'якого права» є діяльність ООН, що ухвалила чимало документів рекомендаційного характеру. *До найбільш визначальних джерел «м'якого права», створених ООН, належать:*

- Загальна декларація прав людини (1948 р.);
- Загальна декларація про геном людини та права людини (1997 р.);
- Декларація про клонування людини (2005 р.);
- Декларація прав корінних народів (2007 р.).

*На рівні Ради Європи до актів «м'якого права» належать **Рекомендації парламентської асамблеї ради Європи***, що є дорадчим органом при Комітеті Міністрів, обговорює відповідні питання в межах своєї компетенції та передає висновки Комітету Міністрів у формі рекомендацій. Парламентська асамблея ухвалює документи, які визначають основні, загальні напрямки діяльності Комітету Міністрів, національних урядів, парламентів і політичних партій. Розробляє різноманітні **міжнародні угоди** – європейські конвенції, які сприяють формуванню основи європейської нормативно-правової системи.

До суб'єктів видання актів «м'якого права» належить Організація з безпеки та співпраці в Європі (ОБСЄ), яка має своїм завданням забезпечення безпеки у світі, урегулювання кризових ситуацій, ліквідацію наслідків конфліктів. Вирішення цих завдань супроводжується ухваленням відповідних рішень, які, не маючи юридично обов'язкового характеру для країн-членів, мають однак важливе політичне значення.

25. КОМПЕТЕНЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ОРГАНУ

У теорії права правове становище приватного суб'єкта права розкривається через «правовий статус», основою якого є *система суб'єктивних прав і юридичних обов'язків*. В адміністративному права правове становище адміністративного органу, його ієрархічне місце в системі виконавчої влади визначаються через категорію «компетенція».

Компетенція – це окреслений законодавством певний обсяг повноважень, система обов'язків та прав адміністративного органу.

Компетенція адміністративного органу встановлюється Конституцією або відповідним актом адміністративного законодавства, який залежить від характеру функцій та завдань, для виконання яких створено цей адміністративний орган, а також його місця в системі виконавчої влади.

Публічновладне повноваження, особливість адміністративно-правової природи якого полягає в тому, що воно є своєрідним «правообов'язком», тобто «владним» правом, спрямованим на виконання покладеного за посадою обов'язку адміністративного орган. Воно має бути завжди конкретним за змістом і законодавчо обмеженим за обсягом².

Виділяють два аспекти компетенції – зовнішній та внутрішній.

Зовнішній аспект відображає офіційно встановлену законодавчу «*монополію адміністративного органу*» на вирішення певного кола питань. Він забезпечує розмежування повноважень між різними суб'єктами виконавчої влади, запобігаючи дублюванню функцій і забезпечуючи ефективність публічного адміністрування.

2 Загальна теорія держави і права : підручник / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. ; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с. С. 129. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009/TEorijaDerjav_2009.pdf

Внутрішній аспект компетенції адміністративного органу розкриває її внутрішню структуру, тобто ті елементи, які формують зміст діяльності органу та визначають, як саме він реалізує свої повноваження.

Складовими внутрішнього аспекту компетенції є:

- 1) *мета та завдання;*
- 2) *предмет його відання;*
- 3) *повноваження.*

26. МЕТА ТА ПРЕДМЕТ ВІДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ОРГАНУ

Мета відображає загальний напрямок діяльності, *завдання* конкретизують, які саме результати мають бути досягнуті, *предмет відання* визначає сферу, у межах якої орган діє, а *повноваження* – це конкретні права та обов'язки, надані законом для реалізації означених завдань. До змісту внутрішнього аспекту компетенції часто додають також *відповідальність* – обов'язок органу чи його посадових осіб звітувати за ухвалені рішення й результати публічного адміністрування.

Однак мета не завжди прямо закріплюється в компетенційних нормативно-правових актах. Для прикладу – забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах суспільного життя.

Предмет відання визначає коло питань, які компетентний вирішувати адміністративний орган. У переважній більшості випадків у нормативно-правовому акті не можна навести їх вичерпний перелік.

Для встановлення меж предмета відання використовуються **маркери**: територіальні, об'єктні, суб'єктні та інші.

Територіальний маркер вказує на географічно визначену територію, у межах якої виникають питання, що належать до предмета відання адміністративного органу. Для прикладу – Яришівська територіальна громада Вінницької обл., зона відчуження, територія заповідника тощо.

Об'єктний маркер вказує на предмети та процеси, з якими пов'язане публічне адміністрування (об'єкти культури, оборони, економіки, публічні фінанси, будівельна діяльність, товари). Зазвичай предмет відання окреслюється кількома предметними маркерами.

Суб'єктний маркер вказує на коло осіб, причетних до вирішуваного питання (іноземці, військовослужбовці, громадяни України,

зарубіжні українці, політичні партії, комунальні неприбуткові підприємства, медичні заклади тощо).

Для встановлення меж предмета відання адміністративного органу використовуються система вищенаведених та додаткових видів маркерів одночасно.

Адміністративні органи не можуть ухилятися від реалізації своєї компетенції, але водночас не мають права виходити за її межі.

27. ПОВНОВАЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ОРГАНУ

Повноваження – це система взаємопов'язаних адміністративних обов'язків та прав адміністративних органів.

Обов'язки адміністративного органу – це його зобов'язання, визначені нормами адміністративного та інших галузей публічного права щодо здійснення публічного адміністрування.

Права адміністративного органу – це прямо прописана адміністративним законодавством міра дозволеної поведінки³ щодо виконання покладених обов'язків.

У чинному законодавстві адміністративні обов'язки та надані з метою їх виконання повноваження часто не розмежовані. Для прикладу, відповідно до Положення про Міністерство оборони України повноваження цього адміністративного органу визначені словосполученням *«Відповідно до покладених на нього завдань»*.

Пункт 19 зазначеного Положення встановлює, що Міністерство оборони України забезпечує проведення мобілізації та демобілізації у Збройних Силах України відповідно до законів України⁴.

У цьому разі суб'єкт правотворчості сформулював повноваження без розмежування їх на обов'язки та права – у формі так званого **«правообов'язку»**.

Це може негативно впливати на забезпечення принципу законності, адже посадові особи адміністративних органів, тлумачачи зміст «правообов'язку», змушені самостійно виокремлювати адміністративні обов'язки (що вони зобов'язані здійснювати) та адміністративні права (що і за яких обставин вони мають право застосовувати). Така

³ Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ст. 19 Конституції України).

⁴ Про затвердження Положення про Міністерство оборони України : постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671. Законодавство України. 2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-п#Text>

невизначеність іноді призводить до порушення прав осіб і створює підстави для притягнення посадових осіб адміністративних органів до юридичної відповідальності.

Найширше функції публічного адміністрування реалізують органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. На вищому та центральному рівнях ці повноваження здійснюють органи виконавчої влади, на місцевому – територіальні громади у формі відповідних сільських, селищних і міських рад.

28. АДРЕСАТ

Згідно із Законом України Про адміністративну процедуру» **адресат** – це особа, питання про право, свободу чи законний інтерес або обов'язок якої вирішується в адміністративному акті.

Адміністративно-правовий статус адресата має публічно-правову природу і формується через взаємодію з адміністративним органом у межах процедурних правовідносин. Адресат є центральною фігурою провадження, оскільки саме на нього спрямовані юридичні наслідки адміністративного акта. Він є носієм суб'єктивних прав та юридичних обов'язків.

Процедурний аспект такого статусу полягає в обов'язковому залученні адресата до адміністративного провадження та належному інформуванні про його початок, підстави та можливі наслідки. Адміністративний орган зобов'язаний невідкладно повідомити адресата або здійснити публічне оголошення в разі невідомості особи, що гарантує принцип відкритості та доступності провадження.

Матеріально-правовий аспект виявляється у змісті адміністративного акта, який може покладати на адресата обов'язок виконати або утриматися від певних дій. Адресат у цьому контексті є суб'єктом виконання адміністративного акта.

Примусовий аспект – це система заходів адміністративного примусу, які можуть застосовувати адміністративні органи в разі невиконання адресатом адміністративного акта.

На наш погляд, категорію адресата можна розглядати в ширшому доктринальному форматі для позначення всіх осіб, які перебувають під впливом адміністративних органів. Виходячи з такої гіпотези:

- по-перше, **предметом адміністративного права є суспільні відносини, які виникають між адміністративними органами та адресатами;**

- по-друге, **адресат це особа, на яку здійснює вплив адміністративний орган на основі норм адміністративного права**⁵.

⁵ Зазначена думка не є загально визнаною.

29. КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ЯК ВИЩИЙ ОРГАН ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Мета Уряду України полягає в реалізації інтересів Українського народу через виконання Конституції, законів України, актів Президента та програми діяльності, схваленої Верховною Радою. Мета Уряду також включає забезпечення прав і свобод людини, протидію корупції та зміцненню законності.

Кабінет Міністрів України здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів. Він відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України в межах, передбачених Конституцією України.

Завдання Кабінету Міністрів України – це забезпечення державного суверенітету, економічної незалежності та реалізації внутрішньої й зовнішньої політики. Кабінет Міністрів організовує зовнішньоекономічну діяльність, виконує науково-технічні та екологічні програми, координує роботу міністерств і здійснює контроль за ефективністю їхньої діяльності.

Територіальним маркером є вся суверенна територія України. *Об'єктами відання* є об'єкти культури, оборони, економіки, фінансів, правоохоронної діяльності, соціального захисту населення, охорони здоров'я, науки й освіти тощо. *Суб'єктами* є всі органи виконавчої влади, з питань реалізації державних програм або використання коштів державного бюджету – також органи місцевого самоврядування та інші суб'єкти.

Серед **повноважень Уряду України** слід відзначити право видавати обов'язкові для виконання акти – *постанови та розпорядження*, що ґрунтуються на Конституції, законах,

актах Президента та постановах Верховної Ради України. *Постанови мають нормативно-правовий характер* і встановлюють загальні правила поведінки. *Розпорядження є адміністративними актами*⁶.

Систему центральних органів виконавчої влади складають міністерства України та інші центральні органи виконавчої влади.

⁶ Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. Ст. 222. 2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

30. МІНІСТЕРСТВО

Це центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Мета міністерства полягає у **формуванні та реалізації державної політики** в одній або кількох сферах.

Завданнями міністерства є здійснення підзаконного нормативно-правового регулювання у відповідних сферах діяльності, визначення пріоритетних напрямків розвитку, забезпечення ефективності публічного адміністрування, здійснення публічного діалогу на галузевому рівні та ін.

Міністр по посаді є членом Кабінету Міністрів України.

Територіальним маркером предметної компетенції міністерства є вся територія України. *Об'єктивним критерієм* постають визначені положенням щодо сфери публічного адміністрування. Із *суб'єктивного боку* вплив міністерства поширюється на всі його територіальні органи, а також інших осіб, які перебувають в адміністративно-правовому режимі нагляду (контролю) міністерства та підпорядкованих йому органів – через отримання ліцензій або в інших випадках, прямо передбачених законодавством.

Приклад: усі особи, які керують транспортними засобами на дорогах, підпадають під нагляд Національної поліції, яка є невід'ємною складовою МВС України.

Повноваження міністерства формується у формі «правово-обов'язку».

Приклад: Міністерство культури та стратегічних комунікацій реалізує комплекс завдань, спрямованих на розвиток культурної сфери та збереження національної ідентичності⁷.

Основною формою реалізації повноважень міністерства є **накази**, які є обов'язковими для всіх органів виконавчої влади.

⁷ Про міністерство. Міністерство культури та стратегічних комунікацій. 2025. URL: <https://mcsc.gov.ua/pro-ministerstvo/>

Вони видаються на основі Конституції, законів України та актів вищих органів державної влади. Накази, які затверджують підзаконні нормативно-правові акти, проходять державну реєстрацію в МЮ України⁸.

⁸ Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385. 2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>

31. ІНШІ ЦЕНТРАЛЬНІ ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Метою створення та функціонування інших центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ) є *виконання окремих функцій із реалізації державної політики*. Їх діяльність спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через відповідних міністрів.

Завданнями є надання адміністративних послуг; здійснення державного нагляду (контролю); управління об'єктами державної власності; внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики – на розгляд міністрів, які спрямовують та координують їх діяльність.

Територіальним маркером предметної компетенції є вся територія України. *За об'єктивним маркером* можуть здійснюватися одне або кілька завдань.

Якщо більшість функцій складає проведення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування кримінальних правопорушень, може утворюватися ЦОВВ у формі **БЮРО**; надання адміністративних послуг – **СЛУЖБА**; управління об'єктами державної власності – **АГЕНТСТВО**; контрольно-наглядові функції – **ІНСПЕКЦІЯ**.

Залежно від форми створення формується *суб'єктний* аспект владного впливу. *Наприклад, для інспекцій – це державні органи, органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи, юридичні та фізичні особи, щодо яких у визначених законом випадках і відповідно до адміністративної процедури інспекція здійснює контрольно-наглядові функції*⁹.

Повноваження ЦОВВ залежать від поставлених нормами спеціальних законів завдань, що деталізується та уточнюються у відповідних положеннях.

⁹ Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст. 385. 2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>

Приклад: Державна екологічна інспекція організовує та має право обов'язок на здійснення державного контролю за дотриманням вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, екологічної та радіаційної безпеки.

Слушно, що в Положенні окремим кейсом виписано «права», зокрема щодо здійснення перевірки підприємств, установ, організацій із метою контролювання дотримання вимог екологічного законодавства та раціонального використання природних ресурсів; обмеження чи тимчасово припинення діяльності об'єктів, якщо їх робота створює загрозу екологічній і радіаційній безпеці¹⁰.

¹⁰ Положення про Державну екологічну інспекцію : Законодавство України. 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/6872366>

32. ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ

Кожен громадянин України та кожна юридична особа взаємодіють із двома основними рівнями виконавчої влади – центральними та місцевим. Перший рівень функціонує у формі вищого органу виконавчої влади та центральних органів, другий – у формі територіальних громад органів місцевого самоврядування.

Фізичні та юридичні особи сплачують державні й місцеві податки, а також отримують як від центральних, так і від місцевих органів адміністративні послуги, інші види публічної підтримки, безпеку та правопорядок.

Сільські, селищні та міські ради забезпечують здійснення виконавчої влади на місцях.

Кожна рада має **представницький виборний орган**, який складається з депутатів і наділяється правом представляти інтереси територіальної громади та ухвалювати від її імені рішення.

Сільський, селищний або міський **голова** є головною посадовою особою територіальної громади, що представляє її інтереси. Він за посадою головує на засіданнях відповідної ради та очолює виконавчий комітет, координуючи представницькі й виконавчі функції.

Виконавчі органи рад (**виконавчі комітети**) відповідно до Конституції України та Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших законів створюються для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування. Виконавчі органи рад забезпечують організацію діяльності центрів надання адміністративних послуг та інші питання правозастосування для задоволення потреб жителів громади.

Територіальним маркером є адміністративно-територіальна одиниця або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, які мають спільний адміністративний центр.

Об'єктним маркером є весь перелік публічних послуг та іншої адміністративної діяльності, визначеної законами, насамперед забезпечення безпечних і належних умов для жителів громади для проживання, праці, освіти й відпочинку.

Суб'єктами публічного впливу є всі фізичні та юридичні особи, які проживають (або розміщені) на території громади та (або) сплачують місцеві податки.

Основними інструментами публічного адміністрування є **рішення** відповідної ради, якими може затверджуватися весь спектр засобів та форм адміністративної діяльності: підзаконні нормативно-правові акти, адміністративні акти, фактичні дії, адміністративні угоди, концепції розвитку (плани) тощо.

33. АДМІНІСТРАТИВНИЙ РОЗСУД

Це надане адміністративному органу законодавством право самостійного вибору *варіанта поведінки* – рішення чи передбачуваного наслідку застосування адміністративно-правової норми.

Він застосовується тоді, коли правовий припис не встановлює конкретного варіанта дій. Суб'єкти правотворчості наділяють адміністративний орган певним ступенем «свободи» у вирішенні адміністративної справи й ухваленні відповідного рішення.

Повноваження щодо реалізації адміністративного розсуду, коли норми адміністративного права не передбачають обов'язку адміністративного органу узгоджувати свої рішення з будь-яким іншим суб'єктом, мають назву **ДИСКРЕЦІЙНІ ПОВНОВАЖЕННЯ** і найчастіше виявляються в законодавстві як «*права*».

З погляду рекомендацій щодо здійснення дискреційних повноважень, ухвалених Комітетом Міністрів Ради Європи, адміністративні органи не мають діяти довільно. Вони мають обирати найоптимальніший варіант рішення задля досягнення публічних інтересів¹¹.

Під час застосування адміністративного розсуду адміністративний орган зобов'язаний:

- використовувати виключно прями – визначені межами законодавства – повноваження;
- дотримуватися мети уповноваження;
- належно з'ясувати обставини у справі;
- дотримуватися принципів пропорційності та рівності;
- забезпечувати критерії розсудливості;
- мотивувати своє рішення.

¹¹ Рекомендація № (80) 2 Комітету Міністрів державам-членам «Стосовно реалізації адміністративними органами влади дискреційних повноважень», ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи 11 березня 1980 року на 316-й нараді заступників міністрів.

34. УХВАЛЕННЯ (ВИДАННЯ) ПІДЗАКОННИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Таке ухвалення (видання) є компетенцією визначених законом адміністративних органів, що є суб'єктами підзаконної правотворчості. Здійснюється на основі законів України з їх виконання через їх уточнення та деталізацію. Результатом є затвердження вторинних норм адміністративного права до моменту їх правозастосування.

Відповідно до Закону України «Про правотворчу діяльність», у разі якщо Конституцією України та (або) законом передбачено ухвалення (видання) підзаконного нормативно-правового акта у формі положення, порядку, інструкції, правил або іншого виду акта, що містить норми права, такий акт затверджується суб'єктом правотворчої діяльності через підзаконний нормативно-правовий акт. Затверджений акт є невід'ємною складовою підзаконного нормативно-правового акта, яким його затверджено, та має силу такого підзаконного нормативно-правового акта.

Підзаконними нормативно-правовими актами затверджуються документи нормативного характеру – *інструкції; положення; правила; порядки; методичні рекомендації; переліки.*

За сферою застосування нормативно-правові акти публічної адміністрації поділяють на *зовнішні* та *внутрішні* підзаконні нормативно-правові акти. Зовнішні проходять реєстрації в МЮ України.

Підзаконні нормативно-правові акти мають відповідати формальним і матеріальним вимогам.

Серед **формальних вимог** – компетенція адміністративного органу та дотримання процедури видання.

Матеріальні вимоги вимагають, щоб проекти підзаконних нормативно-правових актів розроблялися з дотриманням правил техніки нормопроєктування, установлених щодо структури, змісту, мови, стилю та реквізитів.

Процедура ухвалення нормативно-правових актів суб'єктів публічної адміністрації поділяється на такі стадії: установлення потреби ухвалення акта; підготовка його проекту; подання проекту нормативно-правового акта на розгляд відповідного органу; експертиза проекту нормативно-правового акта; публічні консультації – факультативна стадія, обов'язковість проведення якої передбачається законом України; розгляд проекту й ухвалення (видання) нормативно-правового акта; підписання ухваленого (виданого) нормативно-правового акта; державна реєстрація нормативно-правових актів; доведення нормативно-правового акта до відома населення та набрання ним чинності.

Проект нормативно-правового акта підлягає обов'язковим експертизам – на відповідність зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу (*acquis EC*); наукова; юридична (правова); антикорупційна; гендерно-правова; антидискримінаційна; інші експертизи, визначені законом.

Нормативно-правові акти можуть бути визнані неправовими, якщо вони прямо порушують права, свободи й законні інтереси приватних осіб; видані некомпетентним адміністративним органом; видані не відповідно до визначеної процедури; суперечать законам України та міжнародним актам Європейського Союзу.

Неправові нормативно-правові акти, які ухвалені з порушенням вимог, уважаються дефектними й поділяються на *нікчемні й оспорювані*.

Дієвим засобом **визнання підзаконного нормативно-правового акта неправовим** є система адміністративних судів. Право оскаржити підзаконний нормативно-правовий акт мають особи, щодо яких його застосовано, а також особи, які є суб'єктом правовідносин, де буде застосовано цей акт. Підзаконні нормативно-правові акти можуть бути оскаржені до адміністративного суду впродовж усього строку їх чинності.

35. УХВАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ АКТІВ

За результатами розгляду справи адміністративний орган у межах своїх повноважень ухвалює адміністративний акт.

Адміністративний акт – це рішення або юридично значущі дії індивідуального характеру, ухвалені / вчинені адміністративним органом для вирішення конкретної справи та спрямовані на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та/або обов'язків окремої особи (осіб)¹².

Адміністративний акт, як правило, ухвалюється в письмовій (електронній або паперовій) формі. Письмовий складається зі *вступної, мотивувальної, резолютивної та заключної частин*. Містить підпис та/або печатку (зокрема електронні), якщо інше не передбачено законом, та повне ім'я відповідальної посадової особи адміністративного органу. Складається державною мовою із застосуванням офіційно-ділового стилю української мови з передбаченою державним стандартом термінологією законодавства.

Згідно із Законом України «Про адміністративну процедуру» адміністративна процедура ухвалення адміністративного акта поділяється на такі адміністративні провадження:

Основні провадження: ініціювання адміністративного провадження; початок адміністративного провадження та підготовка справи до вирішення; дослідження обставин справи та збирання

¹² Треба зауважити, що в КАСУ схожа категорія має назву «**індивідуальний акт**», що позначає акт (рішення) суб'єкта владних повноважень, виданий (ухвалений) на виконання владних управлінських функцій або в порядку надання адміністративних послуг, який стосується прав або інтересів визначеної в акті особи чи осіб та дія якого вичерпується його виконанням або має визначений строк. Практично відповідне рішення адміністративного органу в адміністративному праві має назву «адміністративний акт». Його оскарження в системі адміністративного судочинства здійснюється у формі (під назвою) «індивідуального акту».

доказів; розгляд і вирішення справи; оформлення адміністративного акта; набрання чинності адміністративним актом; доведення адміністративного акта; виконання адміністративного акта.

Факультативні провадження: 1) адміністративне оскарження; відкликання (визнання) недійсним адміністративного акта¹³; 2) оскарження адміністративного акта в системі адміністративного судочинства.

Адміністративний акт **набирає чинності** стосовно учасника адміністративного провадження від дня доведення його до відома відповідної особи, якщо інший строк набрання ним чинності не передбачено законом або самим адміністративним актом. Адміністративний акт **діє** від часу набрання ним чинності до часу втрати ним чинності.

Адміністративний акт втрачає чинність унаслідок його виконання; закінчення строку його дії; відкликання правомірного адміністративного акта адміністративним органом, що його ухвалив; визнання недійсним протиправного адміністративного акта адміністративним органом, що його ухвалив; його скасування в порядку адміністративного оскарження або судом; з інших причин, визначених Законом України «Про адміністративну процедуру».

Ухвалений адміністративним органом адміністративний акт *є недійсним (нікчемним)*, якщо містить очевидні значні недоліки. Зокрема коли виконання акта вимагає вчинення кримінального проступку, таке виконання є об'єктивно неможливим. Недійсний (нікчемний) адміністративний акт не набирає чинності.

Особа, яка має щодо цього законний інтерес, може вимагати визнання адміністративного акта *недійсним* від адміністративного органу, що його ухвалив, чи звернутися з відповідним позовом до адміністративного суду.

Виконаний адміністративний акт не може бути відкликаний, визнаний недійсним або скасований у тій його частині, в якій його виконання призвело до настання незворотних правових наслідків. Такий адміністративний акт може бути визнаний протиправним у порядку, установленому законом.

¹³ Про адміністративну процедуру : Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2073-IX.

36. ЗДІЙСНЕННЯ ФАКТИЧНИХ ДІЙ

Уживаною формою публічного адміністрування є здійснення адміністративними органами **фактичних дій** як різновиду активної адміністративної діяльності, що має свідомо-вольовий характер.

Такі дії виконуються з метою досягнення організаційного проміжного результату під час надання адміністративних послуг або здійснення іншої виконавчої діяльності адміністративними органами, яка не зумовлює виникнення, зміну чи припинення адміністративно-правових відносин.

Значення фактичних дій полягає в тому, що ці дії не створюють нового правового положення для особи, не змінюють наявних адміністративно-правовідносин. Однак вони стають умовами для настання зазначених правових наслідків незалежно від того, були вони спрямовані на ці наслідки чи ні.

Фактичні дії як інструмент публічного адміністрування виникають у тих сферах, де приватні особи не в змозі забезпечити свої потреби та інтереси, чи там, де встановлено публічну монополію.

Сфера застосування фактичних дій відзначається фактичним і формальним (юридичним) змістом.

Фактичний зміст сфери застосування полягає в тому, що цього об'єктивно потребує врегулювання публічних суспільних відносин із метою забезпечення прав, свобод і законних інтересів приватних осіб чи публічного інтересу суспільства, коли застосування фактичних дій здійснити за рахунок приватної ініціативи не можна чи недоцільно.

Формальний (юридичний) зміст сфери застосування фактичних дій полягає в тому, що зазначені дії зобов'язані виконувати адміністративні органи відповідно до законодавчо прописаної компетенції.

Серед основних видів фактичних дій слід виділити такі: проведення перевірки, моніторингу, інформування населення, надання довідок, адміністрування реєстрів.

37. УКЛАДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ УГОДИ

*Адміністративна угода*¹⁴ – спільний правовий акт суб'єктів владних повноважень або правовий акт за участю суб'єкта владних повноважень та іншої особи, що ґрунтується на їх волеузгодженні, має форму угоди, протоколу, меморандуму тощо, визначає взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері й укладається на підставі закону¹⁵.

Правове регламентування укладення адміністративної угоди передбачено адміністративно-правовими нормами, якими визначено повноваження адміністративного органу, що має право реалізувати надані повноваження публічного адміністрування у формі адміністративної угоди.

Адміністративна угода може укладатися лише в добровільному порядку, тобто через погодження волі її сторін.

Існує класичний порядок укладання угод, запозичений за аналогією закону з Цивільного кодексу України, а саме: зміст угоди, строк угоди, форма угоди, момент укладання угоди, місце укладання угоди, правові наслідки невиконання умов угоди.

Підставами укладання адміністративних угод є наявність фактичної ситуації, на яку є пряма вказівка в нормативно-правовому акті та передбачені повноваження адміністративного органу в межах адміністративного розсуду; горизонтальна адміністративна угода може бути укладена адміністративним органом у двох випадках: відповідно до прямої вказівки в законі про можливість укладання адміністративної угоди, відповідно до виникнення ситуації публічного адміністрування, що не може бути врегульована за допомогою іншої форми.

¹⁴ Замість російськомовної кальки *договір*, що є нелогічною на ґрунті української мови (слова *договоритися* в ній немає), використовуємо термін угода (за визначенням, сторони згоджуються на певний результат).

¹⁵ Кодекс адміністративного судочинства.

Вимоги до адміністративної угоди поділяються на такі: законності (зокрема процедурні вимоги); процедурності; доцільності. Недотримання цих вимог має зумовлювати адміністративні наслідки.

Наслідком невиконання вимог, установлених для адміністративної угоди, є визнання її **недійсною**.

38. НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Адміністративна послуга – це результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону.

Адміністративні послуги надаються відповідно до вимог норм законів України «Про адміністративні послуги» та «Про адміністративну процедуру». Дія Закону України «Про адміністративні послуги» не поширюється на відносини щодо здійснення державного нагляду (контролю); дізнання, досудового слідства; нотаріальних дій; здійснення дій, пов'язаних з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності; здійснення державного регулювання у сфері медіа та ін.

Суб'єкт звернення – це фізична або юридична особа, яка звертається за отриманням адміністративних послуг. **Суб'єктами надання адміністративних послуг** є органи виконавчої влади; інші державні органи; органи влади Автономної Республіки Крим¹⁶; органи місцевого самоврядування; посадові особи органу виконавчої влади, іншого державного органу, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування¹⁷. Більшість адміністративних послуг надаються в єдиних інтегрованих офісах – центрах надання адміністративних послуг (ЦНАП).

Центр надання адміністративних послуг – це постійний робочий орган або структурний підрозділ місцевої державної адміністрації чи органу місцевого самоврядування, в якому надаються адміністративні послуги за допомогою адміністратора через його взаємодію з суб'єктами надання адміністративних послуг.

¹⁶ З урахуванням Закону України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України».

¹⁷ Буханевич О. Правове забезпечення діяльності суб'єктів надання адміністративних послуг. *Митна справа*. 2014. Спеціальний випуск. С. 241.

Суб'єкт звернення для отримання адміністративної послуги в центрі надання адміністративних послуг звертається до **АДМІНІСТРАТОРА** – посадової особи органу, що утворив центр надання адміністративних послуг й організовує надання адміністративних послуг через взаємодію із суб'єктами надання таких послуг.

Ця посадова особа відповідає за організацію надання певної адміністративної послуги суб'єкту звернення, наділена публічними обов'язками та відповідними адміністративними правами у виконанні відповідних завдань.

Процедура надання адміністративної послуги включає три стадії: 1) реєстрацію (оформлення) звернення суб'єкта звернення; 2) опрацювання звернення та оформлення (погодження) результату надання адміністративної послуги; 3) видання результату надання адміністративної послуги та його реєстрацію. Кожна стадія поділяється на відповідні етапи, які включають конкретні дії суб'єкта надання адміністративних послуг та/або ЦНАП¹⁸.

До **юридичних документів**, що супроводжують процедуру надання адміністративних послуг, слід також віднести *інформаційну та технологічну картки* адміністративної послуги.

Технологічна картка адміністративної послуги – це документ, у якому детально описується процедура надання конкретної адміністративної послуги від моменту отримання суб'єктом надання адміністративних послуг заяви щодо адміністративної послуги до видання результату суб'єктові звернення.

Інформаційна картка адміністративної послуги – це документ, який містить відомості про суб'єкта надання, підстави, умови, строки і порядок надання адміністративної послуги і є одним зі способів забезпечення доступу споживачів до інформації про адміністративні послуги та джерелом інформації як для споживачів послуг, так і для суб'єктів надання таких послуг.

До **юридичних дій**, що супроводжують процедуру надання адміністративних послуг, слід віднести супутні послуги, які можуть

¹⁸ Буханевич О. Адміністративні послуги в Україні: засади надання та шляхи вдосконалення. Хмельницький, 2017. С. 141.

надаватися у приміщенні, де розміщується ЦНАП, та інших приміщеннях, де надаються такі послуги. До таких послуг можна віднести виготовлення копій документів, ламінування, фотографування, доступ до Інтернету; надання послуг поштового зв'язку; продаж канцелярських товарів, надання банківських послуг тощо.

Такі послуги видаються на засадах *платності / безоплатності*. Так, під час надання платних адміністративних послуг справляється плата (*адміністративний збір*). Надання адміністративних послуг у сфері соціального забезпечення громадян здійснюється на безоплатній основі¹⁹.

¹⁹ Про адміністративні послуги : Закон України від 6 вересня 2012 року № 520.

39. ПЛАН ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Акт планування – це рішення адміністративного органу, яке визначає порядок, послідовність чи зв'язок подальших дій і проведення адміністративних заходів. Інструментом публічного адміністрування є *затверджений план*, що створює правові наслідки у вигляді виникнення, зміни або припинення прав і породжує обов'язки для приватних осіб.

Планування виходить з узагальнення сучасного стану та спрямовано на майбутній розвиток. Тому спрямованість на майбутнє вирішення питання через установлення загальних цілей та меж, надання рис визначеності майбутній адміністративній діяльності є ключовою ознакою планування.

План як інструмент публічного адміністрування – це форма прогностичної діяльності адміністративних органів на основі узагальнення сучасного стану суспільних відносин, що спрямовані на їх розвиток, через затвердження відповідними адміністративними актами цілеспрямованих напрямків публічного адміністрування на майбутнє.

Сферою застосування планів є весь спектр публічного адміністрування, коли компетентний адміністративний орган затверджує для себе та підпорядкованих суб'єктів завдання, які їм потрібно виконати для забезпечення прав, свобод і законних інтересів приватних осіб та публічного інтересу держави.

Приклад: рішенням Покровської міської територіальної громади Дніпропетровської області затверджено Стратегію розвитку територіальної громади. Згідно з нею заплановано такі заходи: модернізація інфраструктури (ремонт доріг і внутрішніх вулиць, оновлення мереж водопостачання / водовідведення, енергоефективні термомодернізації будівель громади; підтримка економіки – підготовка індустріальних ділянок, навчальні програми для підприємців

і ярмарки інвестицій; розвиток людського капіталу; цифровізація управління – розширення переліку е-послуг ЦНАП, інтеграція «Соціальної громади», електронні черги та відкриті дані для прозорості бюджетів)²⁰.

²⁰ Стратегія розвитку Покровської міської територіальної громади Дніпропетровської області на 2024–2027 роки : Затверджено рішенням 59 сесії Покровської міської ради VIII скликання від 18 жовтня 2024 року № 4. Покровська міська рада Дніпропетровської області. 2024. URL: <https://pkrv.dp.gov.ua/strategiya-rozvtuku-pokrovskoyi-miskoyi-terutorialnoyi-gromadu-62>

40. КОНТРОЛЬ

Комплексним самостійним інструментом публічного адміністрування є **контроль** – вид адміністративної діяльності, який полягає в тому, що адміністративний орган здійснює перевірку й облік того, як адресат виконує покладені на нього завдання та реалізує свої функції. Основне **призначення контролю** полягає у виявленні невідповідності об'єкта певним правомірним оціночним критеріям для подальшого застосування заходів реагування.

Відповідно до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» під **державним контролем** розуміється *діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, органів місцевого самоврядування, інших органів у межах повноважень, передбачених законом, щодо запобігання та виявлення порушень вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема якості продукції, робіт і послуг, прийняттого рівня безпеки для населення, навколишнього природного середовища.*

Метою контролю є встановлення результатів діяльності адресатами, допущених відхилень від ухвалених вимог, принципів організації, виявлення причин цих відхилень від ухвалених вимог, а також визначення засобів подолання перешкод для ефективного функціонування всієї системи. У сучасному розумінні контроль розглядається не тільки як засіб покарання, а й як інформаційно-аналітичний засіб.

Сутність публічного контролю полягає у спостереженні за функціонуванням відповідного підконтрольного адресати; в одержанні об'єктивної та достовірної інформації; у вживанні заходів із запобігання й усунення порушень; у виявленні причин і умов, що сприяють правопорушенню; у вживанні заходів щодо залучення до відповідальності осіб, винних у порушенні.

Адміністративний нагляд – це здійснення спеціальними державними органами цільового спостереження виключно у сферах значної суспільної безпеки з дотриманням підприємствами, установами, організаціями та фізичними особами правил, передбачених в законодавстві.

41. ЗАСОБИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ

Державний примус і його складова – примус адміністративний – розглядаються як один із невід’ємних атрибутів здійснення державної влади, як її засіб. З іншого боку, цей примус – не самоціль, він є наслідком певної поведінки різних соціальних суб’єктів, поведінки, яка відхиляється від вимог правових норм, становить загрозу відносинам, що цими нормами регулюються й охороняються, і застосовується з метою усунення («зняття») такої поведінки.

Адміністративний примус – це застосування адміністративними (правоохоронними) органами, а у випадках, прямо визначених у законі, до осіб, які не перебувають у їх підпорядкуванні, незалежно від волі й бажання, передбачених адміністративно-правовими нормами заходів несприятливого впливу морального, майнового, особистісного (фізичного) чи іншого характеру з метою забезпечення безпеки, запобігання правопорушенням та їх припинення, створення для притягнення винних до відповідальності.

Адміністративний примус застосовується виключно у випадках, коли це прямо передбачено нормами законів України. В Україні немає єдиного закону, який би містив усі такі норми. Вони зосереджені у положеннях кількох законів, переважно за галузевою належністю органу виконавчої влади, а саме законів України «Про Національну поліцію», «Про Службу безпеки України», «Про Державну прикордонну службу України», «Про Національну гвардію України», «Про Державне бюро розслідувань», «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», «Основи законодавства України про охорону здоров’я», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», «Про правовий режим воєнного стану», КУпАП, Митного кодексу України та ін.

Слід підкреслити, що в чинних законах України термін *адміністративний примус* не використовується, водночас зустрічаються терміни *заходи впливу, поліцейські заходи, превентивні заходи, заходи примусу* тощо. Такі назви дають уявлення лише про суб'єктів застосування цих заходів, не розкриваючи їх сутності.

Заходи адміністративного примусу застосовується з потрійною метою, відповідно до чого поділяються на три види: 1) адміністративно-запобіжні заходи; 2) заходи адміністративного припинення; 3) адміністративні стягнення.

42. АДМІНІСТРАТИВНО-ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ

Це комплекс заходів впливу морального, фізичного, організаційного та іншого характеру, які дозволяють виявляти й не допускати правопорушень, забезпечувати публічний порядок і безпеку за різних надзвичайних обставин.

Основною метою застосування адміністративно-запобіжних заходів є недопущення, відвернення правопорушень; забезпечення громадського порядку і громадської безпеки в різних надзвичайних ситуаціях; запобігання настанню шкідливих наслідків у зазначених ситуаціях.

Ці заходи застосовуються посадовими особами адміністративних органів, зокрема Національної поліції, органів і закладів охорони здоров'я, митних органів, інших контрольно-наглядових органів (для прикладу – державних інспекцій) тощо.

Серед адміністративно-запобіжних можна назвати такі заходи:

- рятування життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій; перевірка документів;
 - огляд (обстеження, поверхнева перевірка);
 - вимога залишити місце й обмеження доступу на визначену територію (блокування районів місцевості, окремих споруд та об'єктів);
 - обмеження або заборона руху транспорту і пішоходів; адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі;
 - обмеження прав громадян, пов'язаних зі станом їх здоров'я;
- заходи щодо запобігання домашньому насильству.

43. ЗАХОДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИПИНЕННЯ

Це засновані на законі засоби примусового переривання (припинення) діянь, які мають ознаки адміністративного правопорушення, а в окремих випадках – кримінального проступку, спрямовані на недопущення суспільнонебезпечних наслідків протиправної поведінки, забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення і притягнення винних до адміністративної, а у виняткових випадках – до кримінальної відповідальності.

Вони є найрізноманітнішими з усіх адміністративно-примусових заходів і характеризуються насамперед тим, що їх застосування спричиняється реальною протиправною (зокрема об'єктивно протиправною) ситуацією і починається в момент, коли вона досягла певного розвитку. Заходи адміністративного припинення не відвертають, а безпосередньо припиняють наявні правопорушення або об'єктивнопротиправні діяння, створюють умови для встановлення особи порушника, з'ясування обставин справи й реальної можливості для подальшого застосування до порушника заходів адміністративного або іншого впливу. На відміну від адміністративних стягнень, заходи адміністративного припинення не містять елементу покарання особи, щодо якої вони застосовуються.

Заходи адміністративного припинення загального призначення застосовуються в повсякденній практиці адміністративними і правоохоронними органами, найчастіше Національною поліцією, і виходячи з мети їх застосування поділяються на самостійні (або оперативні) й допоміжні (забезпечувальні).

Приклади: вимога припинити протиправну поведінку; привід осіб, які ухиляються від явки на виклик у певні державні органи; заборонний припис; зупинення транспортних засобів; заборона чи зупинення певних робіт або експлуатації різних об'єктів (зокрема експлуатації

транспортних засобів, морських, річкових, малих, спортивних суден або водних мотоциклів тощо).

Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення становлять особливу групу заходів адміністративного припинення, маючи таку специфіку:

- застосовуються з метою припинення адміністративних проступків, коли вичерпано інші заходи впливу, установлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення, забезпечення розгляду справи; тільки в межах провадження, що ведеться у зв'язку з правопорушенням, тобто лише від моменту порушення справи і до її припинення й лише до особи, яка вчинила правопорушення;

- існують додаткові підстави застосування цих заходів – неможливість припинення правопорушення іншими засобами, виконання інших процедурних дій (складення протоколу, установлення особи тощо), можливе вчинення особою нових проступків; несамотійні, допоміжні заходи впливу, вони не вважаються санкціями, не зумовляють додаткових обмежень для порушника.

До цих заходів відповідно до КпАП України належать: доставлення порушника (ст. 259); адміністративне затримання (ст.ст. 261–263); особистий огляд і огляд речей (ст. 264); вилучення речей і документів, що є знаряддям або безпосереднім об'єктом правопорушення, зокрема тимчасове вилучення посвідчення водія, тимчасове затримання транспортних засобів, тимчасове вилучення тварин (ст.ст. 265–265-2, 265-4, 265-5); відсторонення осіб від керування транспортними засобами, морськими, річковими, малими, спортивними суднами або водними мотоциклами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції (ст. 266); огляд військовозобов'язаних і резервістів під час проходження зборів, а також військовослужбовців Збройних Сил України на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції (ст. 266-1).

44. ЗАХОДИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИПИНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Це комплекс виняткових екстраординарних засобів адміністративного впливу. Спеціальний характер таких заходів визначає специфіку підстав їх застосування. Це, як правило, невідкладні випадки, коли потрібно припинити протиправні дії, небезпечні для життя і здоров'я людей. Також заходи спеціального призначення застосовуються тоді, коли були використані й не дали бажаних результатів усі інші форми попереднього впливу на правопорушників.

Спеціальними ці заходи називаються ще й тому, що вони спрямовані безпосередньо на особу порушника, здатні завдати йому певної фізичної шкоди і навіть позбавити його життя. У зв'язку з цим закон вимагає від працівників правоохоронних органів застосовувати силу в межах потреби й тільки тоді, коли уникнути її застосування неможливо. При цьому можливість заподіяння шкоди здоров'ю порушника має бути мінімальною.

Застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості заборонено, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами не можна.

Працівники правоохоронних органів можуть *застосовувати фізичну силу*, зокрема спеціальні прийоми боротьби (рукопашного бою), для забезпечення особистої безпеки або/та безпеки інших осіб, припинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення, якщо застосування інших заходів не забезпечує виконання повноважень, покладених на них законом.

Застосування спеціальних засобів (пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно

придатних для захисту людей від ураження різними предметами, тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічного чи фізичного) через здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують (гумові та пластикові кийки, електрошокові пристрої, засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо), засоби примусової зупинки транспорту, засоби акустичного та мікрохвильового впливу, пристрої, гранати та боеприпаси світлозвукОВОЇ дії, засоби, споряджені гумовими або аналогічними снарядами несмертельної дії, засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії та ін. – ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію»). Підстави, порядок застосування, а також види спеціальних засобів встановлено, крім як Законом України «Про Національну поліцію», постановою КМУ від 20 грудня 2017 р. № 1024 «Про затвердження переліку та Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання службових завдань» та постановою КМУ від 18 січня 2003 р. № 83 «Про затвердження Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Військової служби правопорядку у Збройних Силах України під час здійснення службових обов'язків».

Право *застосовувати вогнепальну зброю* надано працівникам поліції та інших правоохоронних органів як крайній захід у чітко визначених законом випадках. Так, Закон України «Про Національну поліцію» (ст. 46) установив сім таких підстав:

- 1) для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї в разі загрози їхньому життю чи здоров'ю;
- 2) для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю;
- 3) для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі;
- 4) для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення;
- 5) для затримання особи, яку застали під час учинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;

6) для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського;

7) для зупинки транспортного засобу через його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського.

На цих самих підставах, однак згідно з нормами інших законів, можуть застосовувати вогнепальну зброю і працівники інших правоохоронних органів.

45. АДМІНІСТРАТИВНІ СТЯГНЕННЯ

Відповідно до ст. 23 КпАП України *адміністративне стягнення* є мірою відповідальності й застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

Тобто *завдяки застосуванню адміністративних стягнень суб'єкти публічної адміністрації досягають потрійної мети:*

- 1) покарання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення («міра відповідальності»);
- 2) виховання її в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття;
- 3) запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником (індивідуальна превенція), так й іншими особами (загальна превенція).

Види цих стягнень, підстави та порядок їх застосування головним чином визначено Кодексом України про адміністративні правопорушення: 1) попередження; 2) штраф; 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям учинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 4) конфіскація предмета, який став знаряддям учинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, або грошей, одержаних у результаті вчинення такого правопорушення; 5) позбавлення спеціального права, наданого громадянину, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 6) громадські роботи; 7) виправні роботи; 8) суспільнокорисні роботи; 9) адміністративний арешт; 10) арешт з утриманням на гауптвахті.

Наведений перелік не є вичерпним: законами України може бути встановлено й інші види адміністративних стягнень (так, ст. 24 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» передбачає можливість примусового видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок).

46. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ

Це правовий режим зі спеціальною метою, зумовлений імперативним методом публічного адміністрування, з особливими засобами встановлення і формами виникнення прав та обов'язків, засобами юридичного впливу й захисту прав і свобод, який має визначені просторово-часові рамки та спеціальні адміністративні органи.

Адміністративно-правові режими розподіляється на дві основні категорії: *загальні*, які охоплюють всі сфери суспільних відносин, що є предметом регулювання адміністративного права, та *спеціальні*, які встановлюються для конкретних сфер суспільних відносин, де існує потреба в особливому правовому регулюванні, характеризуються соціальною однорідністю, відособленістю, конкретною цільовою настановою та детермінують наявність в учасників правовідносин виключної сукупності прав і обов'язків.

Спеціальний адміністративно-правовий режим є таким за умов законодавчого закріплення (зазвичай у законі або іншому нормативно-правовому акті визначаються умови його введення, суб'єкт, що здійснює режимне керування чи запроваджує спеціальні заходи). У силу того, що такі режими, як правило, пов'язані з обмеженням, примусом, відповідальністю, вони мають одержувати юридичне оформлення у вигляді закону.

Спеціальні адміністративно-правові режими встановлюються у сфері публічного адміністрування в тому разі, коли інші інструменти публічного адміністрування не можуть підтримати упорядкований характер цієї групи суспільних відносин.

Спеціальний режим устанавлюється там, де не ефективний звичайний порядок реалізації норм адміністративного права. Коли потрібно зібрати правовий інструментарій у єдиний комплекс процедурно-процесуальних форм, контрольно-наглядових функцій, примусових заходів, що діють у визначеному напрямку попередження, охорони й захисту.

Надзвичайні правові режими – це спеціальні правові режими життєдіяльності населення, здійснення господарчої діяльності та функціонування органів влади на території, де виникла надзвичайна ситуація.

Надзвичайних режимів в Україні три – воєнний стан, надзвичайний стан і режим зони надзвичайної екологічної ситуації²¹.

²¹ Кузніченко С. Надзвичайні адміністративно правові режими: зарубіжний досвід та українська модель : монографія. Сімферополь : Крим. навч. пед. держ. видав., 2009. С. 56–57.

47. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВОЄННОГО СТАНУ

Це особливий правовий режим, який вводитьься в Україні або в окремих її місцевостях в разі збройної агресії або загрози нападу, що становлять небезпеку для державної незалежності України та її територіальної цілісності.

Передбачає надання відповідним органам державної влади, військового командуванню та органам місцевого самоврядування додаткових повноважень, потрібних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки. Воєнний стан може включати тимчасові обмеження конституційних прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб, проте із зазначенням строку дії цих обмежень.

Прикладом надзвичайного адміністративно-правового режиму є уведений Указом Президента України 24 лютого 2022 р. № 64 та затверджений Верховною Радою воєнний стан в Україні від 5-ої години 30 хвилин 24 лютого 2022 р. Його було введено у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України відповідно до пункту 20 частини 1 статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Згідно з цим військовому командуванню (Генеральному штабу Збройних Сил України, командуванню об'єднаних сил ЗСУ, командуванням видів, окремих родів військ (сил) ЗСУ, управлінням оперативних командувань, командирам військових з'єднань, частин ЗСУ, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України) було надано спеціальні повноваження.

Визначено, що у зв'язку з уведенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, крім тих обмеження яких не допускається Конституцією України. Тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб уводяться в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану²².

²² Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України 24 лютого 2022 р. № 2102-IX. *Верховна Рада України*. 2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>

48. ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ

Це форма організації публічного адміністрування за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (зокрема штучного інтелекту), що сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності адміністративних органів для формування нового типу інформаційної держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян та юридичних осіб.

До елементів електронного врядування в Україні можна віднести такі: електронний уряд, електронна держава, електронний суд, електронний парламент, електронна медицина, електронна культура тощо.

Головною складовою електронного урядування є **електронний уряд (е-уряд)** – *єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади й органів місцевого самоврядування між собою та громадянами й суб'єктами господарювання.*

Призначенням електронного уряду є підвищення ефективності інформаційного обміну та обробіток інформації в публічних секторах, включаючи сферу взаємодії із соціумом.

Обов'язковою умовою ефективного політичного управління є наявність засобів «зворотного зв'язку», за допомогою яких контролюється адекватність адміністративного впливу дійсним потребам соціуму та забезпечується коригування його спрямованості й інтенсивності. Електронний уряд це засоби що з використанням інформаційно-комунікаційних технологій надають фізичним та юридичним особам можливість взаємодіяти з владою, використовуючи різноманітні електронні засоби масової інформації. Наприклад Єдиний державний вебпортал електронних послуг що функціонує як офіційна електронна платформа держави. Мобільний застосунок Портал Дія якого є його складовою частиною.

Використання адміністративними органами та адресатами технологій та засобів, що підвищують оперативність і надійність інформаційного обміну, призводить до підвищення ефективності публічного адміністрування.

НОТАТКИ

Навчальне видання

**ГАЛУНЬКО В.
ГЛОБЕНКО І.
ФЕЛИК О.
ПОПОВА С.**

**ЗАГАЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО УКРАЇНИ:
ПРОСТО І ЗРОЗУМІЛО**

Навчальний посібник

Верстання та обкладинка *В. Грицик*
Технічне редагування *О. Гринюк*

ЮРИДИКА
ВИДАВНИЦТВО

Підписано до друку 08.05.2026 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Warnock. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 5. Наклад 300.
Замовлення № 034-0526.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавництво «Юридика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@juridica.od.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7653 від 18.08.2022 р.